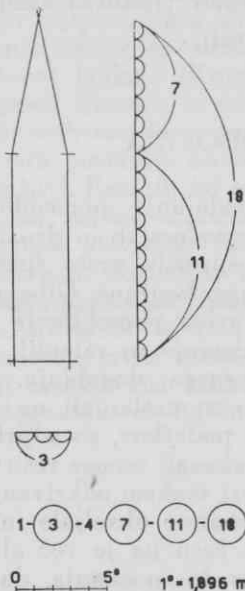

MODULARNE MERE ZÁPLAŠKEGA ZVONIKA PO LEVSTIKU

TINE KURENT

V svojem eseju Popotovanje iz Litije do Čateža je pred dobrimi sto leti Levstik opisal mere zápláškega zvonika: »Širjave ima tri sežnje, visok jih je pa enajst brez klobuka, ki meri sedem sežnjev.«

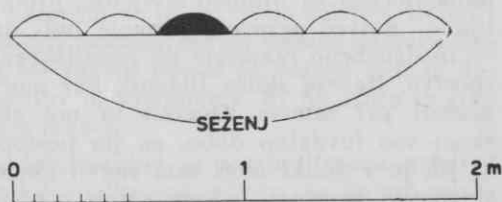
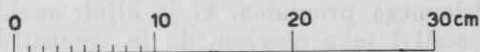

Modularne izmere zápláškega zvonika. Modularni mnogokratniki, ki določajo širino in višino posameznih členov in celote, so členi drugega Fibonaccijevega zaporedja. To je pri nas eden poslednjih primerov uporabe aditivnega zaporedja 1-3-4-7-11-18... pri arhitektonskem komponiranju

Števila tri, enajst, sedem so členi aditivnega zaporedja 1-3-4-7-11 in tako naprej. Prvo zaporedje te vrste (namreč 1-2-3-5-8-13 itd.) pozna Evropa pod imenom Fibonaccijevo zaporedje od XIII. stoletja dalje, toda zaporedja te vrste so bila znana že v najstarejših obdobjih arhitekture. Keopsova piramida na primer ima razmerje med višino in osnovnico 7 : 11, kar je aproksimacija zlatega reza. Obe števili, 7 in 11, sta člena že omenjenega zaporedja 1-3-4-7-11. Isto zaporedje se da ugotoviti z modularno analizo pri grških templjih. Uporabo aditivnih zaporedij v rimski arhitekturi je ugotovila Milica Detoni v svojem delu Modularna rekonstrukcija Emone. — Ta zaporedja so bila uporabljana pri kompoziciji svetišč tudi v srednjem veku in pred dobrimi sto leti tudi pri zápláškem zvoniku. Ta zvonik je samo eden od poslednjih primerov

v pettisočletni kontinuiteti uporabe aditivnih zaporedij v arhitektonski kompoziciji svetišč. Ravno zato, ker je bilo uporabljano v kompoziciji kulturnih zgradb, se je ključno število v zaporedju, namreč 7, povezalo s pojmom čudežnega, nadnaravnega in pravljичnega. Poleg tega členi drugega zaporedja s ključnim členom 7 omogočajo racionalne aproksimacije razmerij z najbolj pogostimi iracionalnimi števili, kot so π , $\sqrt{2}$, $\sqrt{5}$, $\sqrt{5}$, φ in θ . Z grško črko φ označujemo Fidiji na čast proporcijo zlatega reza. Razmerja med sosednjimi členi Fibonaccijevih zaporedij limitirajo k zlatemu rezu. Z grško črko θ označujemo koeficient, ki meri $1 + \sqrt{2}$. Razmerja med sosednjimi členi Pellovih aditivnih zaporedij limitirajo k vrednosti θ .

Levstiku smo lahko za njegovo natančno sporočilo o modularnih izmerah zápláškega

1° SEŽENJ	1				1°	1,89648 m
1' ČEVELJ	6	1			1'	31,608 cm
1" PALEC	72	12	1		1"	2,634 cm
1''' ČRTA	1 728	144	12	1	1'''	2,195 mm
1'''' PIKA	20 736	1 728	144	12	1''''	0,183 mm

DUNAJSKI ANTROPOMETRIJSKI MERSKI SISTEM V VELJAVI DO 1. JANUARJA 1876 LETA, PRAKTIČNO V RABI DO LETA 1920 KO JE BIL Z ZAKONOM PREPOVEDAN DANES SE ŠE RABI V KOLARSTVU.

Dunajska antropometrika. Seženj, ki je služil za modul v merski kompoziciji zápláškega zvonika, meri v naših merah 1,896 m

zvonika hvaležni. Danes namreč ljudje s humanistično izobrazbo, tisti, ki jih označujemo za umetnike, in celo novinarji neradi eksaktno določajo količine. Kdor navaja statistične podatke, se danes običajno opravičuje, češ »oprostite, da vas morim s številkami«. Levstik pa je s svojim poročilom o merah záplaškega zvonika izpričal, da so bile nekatere osnove modularnega komponiranja pred sto leti pri nas še žive.

OPOMBE

Literatura: Fran Levstik, Popotovanje iz Litije do Čateža, SG 1858; Ernst Neufert, Bauordnungslehre (West Berlin, 1961); Milica Detoni, Modularna rekonstrukcija Emone (rokopis, 1961); Tine Kurent, Izbor preferencialnih modularnih mer za dimenzioniranje gradbenih elementov (Tiskovna komisija univerze v Ljubljani, 1961).

BLAZNIK IN KRAJEVNA ZGODOVINA

28. junija 1965 je dr. Pavle Blaznik stopil v enoinšestdeseto leto starosti z enako delovno vnemo kot je bila dosedanja. Vztrajno razvija svoj znanstveni program, ki si ga je načrtal že s svojimi prvimi deli in posebej z disertacijo o nastanku kmetij v Selški dolini. Od večine drugih sodobnih slovenskih zgodovinarjev ga razlikuje morda prav to potrpežljivo, dosledno in načrtno razvijanje enotnega, po kraju in stroki specializiranega programa skozi več desetletij, delovnega programa, ki je kljub navidezni omejitvi tako obsežen, da je vreden, da si ga zgodovinar izbere za svoje življenjsko delo. V jedru tega programa so ljudje okrog Škofje Loke, rodovi, ki so skoraj tisočletje preživljali mirne in burne čase v območju obeh Sor pod freisinškim loškim gospostvom. Blaznika pri tem zanima predvsem vse tisto, kar je najbolj elementarnega in odločujočega za njihovo življenje, proizvodnja — največ agrarna, pozneje tudi druga — in družbeno razmerje do zemljiškega gospostva. Razvoj skuša Blaznik kar moč zagrabiti pri samem začetku in mu slediti skozi vso fevdalno dobo, ga po postopkih, ki jih je v veliki meri sam razvil glede na slovenske razmere, rekonstruirati iz listin, urbarjev in davčnega gradiva. Ko ti obsežni viri, ki bi bili sami po sebi neveščemu mustasti, spregovore v Blaznikovi obdelavi, bo bralec le redkokdaj slutil, koliko drobnega dela leži med njimi in tem, kar je v strnjeni obliki objavljeno. Izdelana metoda in praksa v obdelavi agrarnih vprašanj omogočata Blazniku, da včasih poseže tudi izven freisinških ozemelj.

Naštevanje glavnih Blaznikovih del bi samo po sebi ne osvetlilo njihovega pomena, ki dejansko po izhodiščih, usmeritvi, tehniki in smotrih daleč presega na videz lokalni okvir. Ko se je v XIX. stoletju začelo zanimanje zgodovinarjev preusmerjati od kronističnega ali v najboljšem primeru esej-

stičnega podajanja pomembnih dogodkov tudi na gospodarstvo in družbo, je ta nova usmeritev sprožila vrsto sprememb, ki še do danes niso končane. Gibalo zgodovine je izgubljalo svoje posebljenje v posameznikih in zanimanje so vzbudili vzroki in oblike družbenega dogajanja. Prvi splošni orisi, ki so se naslanjali na nekaj najbolj dosegljivih podatkov, so odprli mnoge probleme in nakazali mnoge rešitve, od katerih so — kot pri vsakem odkrivanju novih področij — nekatere obveljale in nekatere ne. V zadnjem času pa je več ali manj samoniklo prišlo do spoznanja, da je treba pri gospodarski in družbeni zgodovini nadaljevati in včasih na novo začeti predvsem zopet pri izvirnem gradivu, raziskovati zgodovinsko dogajanje najprej v ožjem pojavnem okolju in graditi splošnejše pregledne na dobro obdelanih krajevnih dognanjih, ki morejo najbolj ohraniti svežino in neposrednost samega dogajanja in nuditi njegovo najbolj preprosto in naravno razlago.

Ne da bi bil kakor koli teoretično razglasil to smer, je Blaznik po nagnjenjih, sposobnostih in na srednjeveško agrarno zgodovino usmerjenem šolanju postal pri Slovencih njen najbolj vidni in dosledni predstavnik. Tako sklenjen, nadroben in zanesljiv pregled nastanka in razvoja kmetij ter njihove strukture ter družbenega položaja kmetov, kakršnega daje Blaznik v zaporednih delih za loško gospostvo, je izjemen celo pri narodih, ki so sicer v gospodarski zgodovini daleč pred nami. Zapletena posestna struktura gospostev dobiva v Blaznikovih obdelavah nazornejšo in prijemljivo podobo. V nadaljevanju njegovih del se nam ob kritični in bogato komentirani objavi nekaterih najpomembnejših virov obeta tudi prvi nadrobni pregled organizacije zemljiškega gospostva in njegove uprave na središču in po vaseh, pregled, ki bo odločilno prispeval h